

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

СТОРОЖИЛОВА УЛЯНА ЛЕОНІДІВНА

УДК: 658.589.009.12

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЧЕРЕЗ
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ**

Спеціальність 08.06.01 – економіка, організація і управління підприємствами

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській державній академії залізничного транспорту Міністерства транспорту та зв'язку України.

Науковий керівник доктор економічних наук, професор **Дикань Володимир Леонідович**, Українська державна академія залізничного транспорту, завідувач кафедри економіки, організації і управління підприємством.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор **Перерва Петро Григорович**, Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут" Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри організації виробництва та управління персоналом;

кандидат економічних наук, доцент **Щербак Валерія Геннадіївна**, Харківський національний економічний університет Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри економіки та маркетингу.

Провідна установа Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, відділ розвитку підприємництва, м. Одеса.

Захист відбудеться "11" січня 2007 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.820.05 Української державної академії залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, ауд.3.501.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Української державної академії залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, ауд.2.209.

Автореферат розісланий "9" грудня 2006 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Чорнобровка І.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток ринкових відносин в Україні, в умовах швидкої і радикальної трансформації її національної господарської системи, зазнає все більших труднощів росту. Однак у цілому в цих складних економічних і політичних обставинах йде утворення нового механізму взаємодії і управління капіталом, працею, ресурсами, засобами праці. У сфері ринкових відносин поступово формується цивілізоване суперництво виробників і споживачів. В умовах швидких змін факторів зовнішнього середовища, високого рівня невизначеності потрібна принципово нова по ідеології, структурі, змісту, а головне, людському ресурсу система управління виробництвом, яка здатна реагувати на зовнішні впливи, орієнтувати й адаптувати виробництво, залежно від конкурентного ринку.

На даний момент наукове визначення цілісної системи управління конкурентостійкістю підприємства перебуває в процесі формування. Створення такої системи є складним завданням. В економічній теорії, практики господарювання розробляються методичні основи оцінки рівня конкурентостійкості окремих підприємств, оцінюються підприємства з позицій конкурентостійкості певних галузей, досліджуються питання, пов'язані з методологією визначення конкурентостійкості народного господарства країни в цілому. Актуальні аспекти конкурентоспроможності підприємств знайшли відображення у наукових працях закордонних і вітчизняних авторів І. Ансоффа, С. Брю, С. Г. Галузи, Г. Гессена, А. Г. Гранберга, Д. Діксона, В. Л. Диканя, Е. Дихтеля, Ю. Б. Іванова, І. В. Котова, Р. Макконнелла, В. Парето, П. Г. Перерви, М. Портера, Ю. М. Радченко, Л. Д. Ревуцького, Э. Роджерса, Ф. М. Русінова, П. Самуельсона, М. У. Слиже, Е. Е. Слуцького, Х. Хершгена, И. В. Шалабина, В. Г. Щербак та інші.

Вирішальну роль в підвищенні конкурентостійкості підприємств відіграє розробка і впровадження інновацій. Без інновацій неможливо найбільш ефективно враховувати змінам ринкових умов й активізувати дії чинників конкурентоздатності, разом з тим для розробки і ефективного впровадження інновацій потрібна така інвестиційна політика, яка б виконувала цілеспрямоване фінансування інноваційної діяльності відповідно до виникаючих потреб. Отже, потрібна система стратегічного управління, що враховує ці обставини.

Світова практика має у своєму розпорядженні значний науковий потенціал з стратегічного розвитку підприємств, створенню й підтримці їхнього конкурентного статусу. Але проблема вибору інноваційної стратегії з урахуванням рівня конкурентостійкості вітчизняних підприємств, її інвестиційної забезпеченості потребує подальшої розробки в методологічному аспекті. Актуальність цієї проблеми визначила вибір теми і мети дослідження дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалась в рамках планової тематики кафедри економіки, організації і управління підприємством Української державної академії залізничного транспорту (тема "Національна програма "Сприяння розвитку малого підприємництва в Україні на 2003 р.", затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів від 16.11.2002 року №657-р (договір №2-НП-07КК-1-2003 від 1.05.2003р.)).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка методологічних основ підвищення конкурентостійкості промислового підприємства шляхом активізації інноваційно-інвестиційного механізму розвитку.

Досягнення поставленої мети дослідження вимагало рішення наступних завдань:

проаналізувати існуючі підходи до оцінки конкурентостійкості підприємства і визначити поняття "потенціал конкурентостійкості підприємства";

визначити фактори, що впливають на конкурентостійкість і вибір інноваційної стратегії підприємства;

виявити джерела формування інноваційних інвестицій та визначити найбільш ефективні;

розробити алгоритм аналізу і виявлення шляхів підвищення конкурентостійкості підприємства на основі інноваційних стратегій;

обґрунтувати інноваційні заходи та виявити найбільш пріоритетні з них;

апробувати процедуру вибору інноваційної стратегії з урахуванням рівня конкурентостійкості підприємства;

обґрунтувати необхідність визначення конкурентоздатності виробу для формування інноваційної стратегії підприємства.

Об'єктом дослідження є процес вибору інноваційної стратегії, спрямований на підвищення конкурентостійкості підприємства.

Предметом дослідження є управління конкурентостійкістю промислового підприємства.

Методи дослідження. Загально методологічною основою дисертаційного дослідження є системний підхід і принципи його застосування у вітчизняній і закордонній практиці управління при дослідженні теоретичних положень, що стосується взаємозв'язків стратегічного управління інноваційною діяльністю з конкурентостійкістю підприємства. У ході дослідження застосовувалися також методи економічного аналізу при дослідженні впливу і взаємозв'язку техніко-економічних показників з рівнем інноваційної активності підприємства; моделювання, при вивченні факторів і побудови системи визначення прибутку, отриманого при інвестиційних вкладеннях; експертних оцінок при встановленні рангів вагомості складових підсистем управління підприємством в забезпеченні його конкурентостійкості.

Інформаційною базою роботи стали статистичні матеріали Державного комітету статистики України, дані вітчизняної й закордонної наукової літератури, нормативно-законодавчі акти з питань конкурентостійкості підприємств, їх інноваційної та інвестиційної діяльності, рішення державних і місцевих органів влади, які регулюють діяльність підприємств, матеріали аналітичних оглядів, дані звітів і обліку підприємств, науково-практичних конференцій різного рівня, результати наукових розробок, у тому числі виконання за участю здобувача, публікації закордонних і вітчизняних авторів.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в наступному:

вперше:

запропоновано поняття “потенціал конкурентостійкості підприємства” - як сукупності технічних, організаційних, економічних і соціальних умов, які визначають максимальні можливості управління при змінах кон'юнктури ринку, зберігати ринкові позиції і реалізовувати стратегічні цілі підприємства;

удосконалено:

спосіб вимірювання групового показника нормативних параметрів конкурентоздатності виробу шляхом визначення часток вимог споживача, державних та міжнародних вимог за допомогою експертного оцінювання;

дістали подальшого розвитку:

розширення застосування методу бально-коефіцієнтної оцінки результативності потенціалу конкурентостійкості підприємства для визначення коефіцієнту (рівня) його інноваційної активності у відповідній сфері діяльності - техніко-технологічній, організаційній, маркетинговій, економічній, соціальній;

методологічний підхід до визначення взаємозв'язку інвестиційної привабливості підприємства з величиною фінансових вкладень інвестора і прибутку, що він одержує при цьому, а також з можливостями активізації інноваційної діяльності підприємства і збільшення на цій основі економічного потенціалу підприємства, тобто економічного прибутку, для підвищення його конкурентостійкості.

Практичне значення одержаних результатів. Введене поняття “потенціал конкурентостійкості підприємства”, розроблено його структуру у вигляді складових його підсистем (локальних потенціалів) і запропоновано метод їхніх оцінок. Це сприяє поглибленому аналізу і розробці обґрунтованих заходів з підвищення конкурентних переваг підприємства. Виявлено фактори, що впливають на конкурентостійкість підприємства і вибір інноваційної стратегії, комплексний облік яких забезпечує підвищення конкурентостійкості підприємства в цілому. Розроблено алгоритм конкурентостійкості підприємства. Зроблено розширену класифікацію базових інноваційних стратегій, використання якої спрямовано на формуванні альтернативних стратегій.

Розроблені в дисертаційній роботі підходи, способи й отримані результати є методичною базою формування стійкої основи забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Апробація результатів дослідження. Основні результати виконаних досліджень, висновки й рекомендації представлені на: II Міжнародній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених “Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління” (Київ, 2003 р.); у збірнику наукових праць “Комп’ютерне моделювання та інформаційні технології в науці, економіці та освіті” (Черкаси, 2003 р.); Міжнародній науковій конференції “Соціально-економічні наслідки ринкових перетворень у постсоціалістичних країнах” (Черкаси, 2003 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України” (Коктебель, 2004 р.); IV Міжнародній науковій конференції “Проблеми економіки транспорту” (Дніпропетровськ, 2005р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України” (АРК, Коктебель 2006 р).

Особистий внесок здобувача. Наукові висновки і результати, отримані під час дослідження, зроблені автором самостійно. Результати наукових досліджень представлені в списку опублікованих праць. По наукових працях, опублікованих в співавторстві, особистий внесок здобувача відображений у списку його публікацій за темою дисертації.

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковані в 14 наукових працях, у тому числі 8 статей у фахових наукових виданнях. 12 праць написано особисто автором. Загальний обсяг робіт – 5,15 друк. арк., з них особисто автору належить 4,89 друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг дисертації складає 163 сторінок, список використаних джерел нараховує 137 найменувань. Робота містить 20 таблиць, 15 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, задачі, предмет та об’єкт, методологічні та методичні засади дослідження, відображено наукову новизну одержаних результатів та розкрито їх практичне значення.

У першому розділі - “**Методологічні основи забезпечення конкурентостійкості підприємства**” - розглядається розвиток теорії стратегічного управління, у зв’язку з проведенням існуючих підходів до оцінки конкурентостійкості підприємства. Дається поняття “потенціал конкурентостійкості підприємства” і пропонується методика його оцінки. Розроблено алгоритм управління конкурентостійкістю підприємства. Дається оцінка конкурентного статусу фірми як елемента конкурентної стратегії.

Перехід України на ринкову економіку вимагає визначення сутності конкуренції як основної ознаки ринку, потужної рушійної сили розвитку виробництва. З поняттям конкуренції тісно зв’язане поняття конкурентноздатності. Ця категорія відноситься до числа мало розроблених українською економічною наукою.

У роботі виконано науковий огляд досліджених проблем конкурентноздатності продукції й конкурентостійкості підприємства, на основі якого зроблено висновок, що для забезпечення конкурентостійкості фірма повинна постійно піклуватися про найбільш повне й ефективне використання її наявних ресурсів, а також тих, які придбають для майбутнього виробництва. Конкурентноздатність нового товару запропоновано визначати як узагальнюючого показника по відношенню до групових технологічних та економічних параметрів виробу, що розраховується через відношення групового технологічного показника до групового економічного показника, скоректованих на відповідності їхнім нормативним вимогам. При цьому “вагомість” відступу від вимог споживача пропонується прийняти за 70%. Конкурентостійкість фірми може бути виявлена (оцінена) тільки в рамках групи фірм, що відноситься до однієї галузі. Таким чином, конкурентостійкість фірми - поняття відносне, котре визначається здатністю забезпечити кращу пропозицію в порівнянні з конкуруючою компанією. У свою чергу, конкурентна перевага може виражатися в зміні товару або виробничого процесу, нових підходах до маркетингу, нових шляхах поширення товару й нових концепцій сфери конкуренції. Іншими словами, фірми

домагаються конкурентної переваги, знаходячи нові способи конкуренції у своїй галузі й виходячи з ними на ринок, що можна назвати одним словом - “нововведення”.

Дослідження показали, що традиційно при оцінці національної конкурентостійкості на передній план послідовно розглядалися вигідне географічне положення, володіння багатими природними ресурсами й наявність сприятливих відносних цін на основні фактори виробництва (насамперед, на працю й природні ресурси). У теперішній час акценти змінюються у бік таких факторів, як висока продуктивність, володіння новітніми технологіями, а також економічне середовище, що сприяє технологічному лідерству й виробленню успішної глобальної конкурентної стратегії.

У роботі виявлено, що одним з напрямків утримання конкурентного стану також є закріплення і розвиток наявних конкурентних переваг. При цьому комплекс техніко-технологічних умов, ресурсного, організаційно-кадрового й інноваційного потенціалу істотно впливає на швидкість інноваційних процесів і сприяє швидкому створенню заділів для розробки й підвищення темпів реалізації принципово нових технологічних рішень. У роботі вперше сукупність таких умов, що визначають можливості управління при будь-яких змінах кон'юнктури ринку зберігати ринкові позиції й реалізувати стратегічні цілі підприємства, визначена як “потенціал конкурентостійкості підприємства”:

Рис. 1. Структурна схема факторів формування потенціалу конкурентостійкості підприємства.

Оцінку потенціалу конкурентостійкості підприємства доцільно проводити в динаміці за певний період, а також шляхом порівняння оціночних показників з іншими суб'єктами ринку, що виробляють аналогічну продукцію або послуги. Це дозволить більш точно визначити положення підприємства на галузевому ринку й, відповідно, більш ефективно управляти процесом підвищення конкурентоздатності. Важливе значення має аналіз факторів які впливають на потенціал конкурентостійкості підприємства. Детальний аналіз дозволив виявити основні з них:

- техніко-технологічний потенціал. Для оцінки цієї підсистеми можна використати показники рівня якості продукції, диверсифікованості її асортименту і коефіцієнт використання устаткування;

- ресурсний потенціал. Базовим критерієм оцінки ресурсів є їх економічність. У роботі вона визначається ефективністю капіталу і цінних паперів (рентабельність акціонерного капіталу), впровадженням плану економії ресурсів, реалізацією плану заходів щодо зниження собівартості, реальним використанням фондів споживання, нагромадження і ризику. Підсистема, яка формує ресурсний потенціал, містить у собі: сировинні, енергетичні, природні, інформаційні й фінансові ресурси. Оцінними критеріями при цьому можуть стати - економічність використання активів, мінімізація витрат виробництва, фінансова стійкість підприємства, підвищення підсумкової економічної ефективності діяльності підрозділів;

- організаційно-кадровий потенціал, який визначається за допомогою наступних результатів: дійсна якість робіт, ефективність управлінських рішень, економічність системи управління, підвищення рівня організаційної культури і соціальної відповідальності, підвищення рівня життя колективу й професійним ростом;

- інноваційно-інвестиційний потенціал. Основними показниками, що його характеризують, є економічний ефект від впровадження новаторських пропозицій на підприємстві, кількості запатентованих винаходів і кількості проданих ліцензій на використання інновацій.

У роботі також пропонується проводити комплексну оцінку результатів кожної підсистеми потенціалу конкурентостійкості підприємства (K_p) на основі бально-коефіцієнтного методу:

$$K_p = \sum_{i=1}^n J_i * R_i, \quad (1)$$

де J_i - індекс росту i -го показника за аналізований період;

R_i - ранг відносної важливості i -го показника (оцінюється експертно для кожного набору);

n - число показників у даній підсистемі.

Оцінка потенціалу конкурентостійкості підприємства необхідна для підвищення готовності системи управління до роботи в умовах ринку при наявності конкуренції, розробки заходів щодо підвищення конкурентостійкості, вибору підприємством партнерів для спільної діяльності, залучення коштів інвесторів в перспективне виробництво, складання програм виходу підприємства на нові ринки збуту. У систему стратегічного управління підприємством варто включити оцінку потенціалу конкурентостійкості, що є початковим орієнтиром у розробці заходів щодо підвищення його конкурентостійкості на базі інноваційного розвитку і служити критерієм результативності цих заходів.

У другому розділі – “Інноваційно-інвестиційний механізм забезпечення конкурентостійкості підприємства” - розглянуто основи інноваційної політики на підприємстві, оцінено можливості інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності. Наведено обґрунтування інноваційно-інвестиційної стратегії забезпечення конкурентостійкості підприємства.

Розвиток і інтенсифікація сучасного виробництва повинні базуватися в галузі на основі нових технологій, техніки, організаційних форм й економічних методів господарювання. Обробка, прийняття і реалізація відповідних до цього рішень становлять зміст інноваційних процесів, результатом яких є нововведення.

Основні напрямки інноваційної діяльності забезпечують підприємству додаткові конкурентні переваги за рахунок відносної дешевизни інноваційної продукції, поліпшення її якості й скорочення тривалості виробничого циклу. У дисертаційній роботі інноваційні процеси розглянуто по наступній класифікації: технічні нововведення і нововведення, організаційні, економічні, соціальні і юридичні нововведення.

Потенційні можливості розвитку й ефективності виробництва визначаються науково-технічним прогресом (НТП), його темпами і соціально-економічними результатами. У роботі визначено, що різні напрямки інноваційної діяльності підприємства, впровадження досягнень науково-технічного прогресу породжують конкретні економічні й соціальні наслідки, глибина й ефективність яких багато в чому залежать від ступеня досконалості організації виробництва й праці, усієї системи господарювання. Суспільні форми організації виробництва постійно виникають і розвиваються внаслідок загального й часткового поділу праці. У зв'язку з певним впливом на результати господарської діяльності технічного розвитку, його багатоспрямованістю й великою складністю, важливе практичне значення має постійно здійснювана чітка і збалансована по всіх елементах система економічного управління інноваційними процесами на підприємстві.

У роботі встановлено, що в процесі управління технічним розвитком підприємства стрижневим є завдання якісної розробки, корегування планів забезпечення їх необхідними ресурсами, постійне відстеження програм (планів). Головним недоліком при цьому є підсумовування різнопланових пропозицій, відсутність інтеграції в єдиний цілеспрямований комплекс заходів. Уникнути цього недоліку можна шляхом попередньої обробки програм (планів) технічного розвитку в режимі групової роботи. Метою такої роботи є ретельне й детальне узгодження пропозицій, які рекомендуються у проект програми (плану) керівництвом й

експертами-фахівцями відповідно до спеціального сценарію. Це дозволить на конкурсній основі вибрати конкретні об'єкти й напрямки технічного розвитку підприємств.

Інвестиційна система характеризується різноманітними економічними відносинами між інвесторами й підприємцями, обумовленими рухом капітальної вартості, що приносить доход її власникові, а користувачеві - як підвищення ефективності виробничих процесів, так і доход. Однак дослідження інвестиційної діяльності виявили той факт, що зараз спостерігається тенденція відходу держави від безпосередньої активної участі в здійсненні інвестиційних процесів. Скорочення розмірів державних інвестицій не компенсується збільшенням приватних інвестицій на належному рівні. Таке положення є слідством важкого фінансового стану більшості українських підприємств, наявністю великої кількості збиткових підприємств. Це свідчить про те, що інвестиційна діяльність, як один з найважливіших факторів економічного росту й стабілізації економіки в українській промисловості відстає від потреб розвитку.

Аналіз показав, що для промислових підприємств у сучасних умовах практичне значення представляє не тільки так звані "чисті інвестиції", але й інвестиції, які безпосередньо використовуються на окремих проміжних операціях основного виробничого процесу. Важливим фактором одержання інвестиційних коштів у цих умовах є вдосконалювання організації виробництва й строге виконання нормативів операційно-календарного й техніко-економічного планування. Справа в тому, що вдосконалювання організації виробництва й управління приводять до більше ефективного виконання процесу виготовлення виробів, що забезпечує вивільнення з обігу певної суми оборотних коштів за умови здійснення того ж самого обсягу виробництва.

Відповідно до необхідності подолання проблем, що виникли у процесі проведення економічних реформ, враховуючи при цьому обмеженість в ресурсах, для підприємств в дисертації пропонуються наступні види інноваційних стратегій: техніко-технологічна, організаційна, маркетингова (управління попитом і надання супутніх послуг). Кожну із цих стратегій можна розглядати як основну (базову) і допоміжну (забезпечуваючу, підтримуючу).

У роботі обґрунтовано, що при визначенні базової інноваційної стратегії (технологічна, організаційна й ін.), а також для визначення ступеня її радикальності (радикальна або помірною інноваційною стратегією), необхідно застосовувати показник інноваційної активності, тому що між інноваційною стратегією й інноваційною активністю існує взаємозв'язок. Стратегія визначає раціональні напрямки активності, її цільову орієнтацію й прискорення. Інноваційна активність є комплексною характеристикою інноваційної діяльності підприємства, що включає ступінь інтенсивності здійснюваних дій, їхню своєчасність, здатність мобілізувати потенціал необхідної кількості і якості. Зазначена категорія визначається автором з урахуванням напрямку швидкості зміни показника за певний період часу.

Розрахунок коефіцієнта інноваційної активності K_{ia} в j -ої сфері діяльності (технічної, технологічної, організаційної та інші) нами здійснюється по наступній формулі:

$$K_{ia} = \frac{\sum_{j=1}^m K_{pj}}{\sum_{j=1}^m R_j} = \frac{\sum_{i=1}^n J_i * R_i}{\sum_{j=1}^m R_j}, \quad (2)$$

де K_{pj} - коефіцієнт результативності j -тієї підсистеми потенціалу конкурентостійкості підприємства;

m

$\sum_{j=1}^m K_{pj}$ - сума відповідних коефіцієнтів результативності всіх підсистем

$j=1$

підприємства (технічного, технологічного, організаційного й інші);

m - кількість підсистем, по яким визначається коефіцієнт інноваційної активності;

m

$\sum_{j=1} R_j$ - сума рангів відносної важливості j -ї підсистеми підприємства;

J_i - індекс росту i -го показника за період що аналізується;

R_i - ранг відносної важливості i -го показника, оцінюваного експертно для кожного набору;

n

$\sum_{i=1} J_i R_i$ - сума відповідних коефіцієнтів результативності підсистеми, обчислена

виходячи з оцінки кожного покупця по формулі (2);

n - число показників у відповідній підсистемі.

З формули видно, що інноваційна активність є динамічною характеристикою зі складною структурою. Якщо $K_{ia} > 1$, то в i -тій сфері діє інноваційно-активне підприємство. При $K_{ia} = 1$ – діє інноваційно-нейтральне підприємство. При $K_{ia} < 1$ – функціонує інноваційно-пасивне підприємство.

У роботі експертно оцінено поріг інноваційної кризи. Так в дисертаційному дослідженні доведено, що для оцінки потенціалу конкурентоздатності підприємства і визначення його інноваційної активності доцільно і результативно широко використовувати експертні бально-коефіцієнтні оцінки. Навіть у формулі (2) її деякі елементи беруться не з бухгалтерської і статичної звітності, а являються результатом експертних оцінок (наприклад R_i). При $K_{ia} < 0,5-0,7$ настає погіршення інноваційних характеристик. Організація інноваційної діяльності вимагає змін у системі управління, які передбачаються в інноваційній стратегії, а глибина змін визначається рівнем інноваційної активності.

На основі досліджених факторів і умов управління конкурентостійкістю підприємства на базі інновацій зроблено висновок, що конкурентостійкість забезпечується: визначенням m факторів, що впливають на потенціал конкурентостійкості і на інноваційну активність підприємства; проведенням оцінки потенціалу конкурентостійкості підприємства перед початком організаційно - економічних перетворень; формуванням інноваційної стратегії на підставі результатів оцінки потенціалу конкурентостійкості підприємства; розрахунком показників інноваційної активності й визначенням глибини змін (радикалізмом стратегій); підготовкою персоналу у відповідність з завданнями інноваційної діяльності і рівнем інноваційної активності підприємства.

У третьому розділі – “Комплексна оцінка ефективності інвестицій в інноваційну діяльність підприємства” - розглядаються види й сутність економічного ефекту, а також загальні положення комплексної оцінки ефективності інноваційних заходів. Приводиться вартісна оцінка результатів інноваційної діяльності на “НВО “ЮБіСі-ПРОМО”.

У роботі виведені наступні основні шляхи зниження питомих витрат на виробництво й підвищення економічного ефекту: скорочення витрат живої праці (трудомісткості) і, у першу чергу, простої фізичної праці на основі комплексної механізації й автоматизації виробничих процесів; зниження матеріальних витрат шляхом заміни устаткування, що застосовується на менш енергомістке, з більш високим коефіцієнтом корисної дії; зменшення матеріальних витрат за рахунок використання нових предметів праці, у яких поліпшення якісних характеристик випереджає зростання вартісних показників; скорочення матеріальних витрат за рахунок використання менш енергомістких, ресурсозберігаючих і прискорених технологій; зниження витрат живої праці в організації й управління науково-технічною й виробничо-господарською діяльністю на основі комплексної комп'ютеризації.

Найважливішим завданням управління науково-технічною й виробничо-господарською діяльністю є комплексна економічна оцінка доцільності здійснення інноваційної діяльності з метою одержання максимального прибутку від її реалізації. Основними узагальнюючими показниками ефективності інноваційних заходів є показник економічного ефекту, що представляє собою перевищення результатів заходів над сукупними витратами. Поряд з узагальнюючими показниками можуть використовуватися й часткові показники ефективності, які визначаються відношенням економічного результату (або ефекту) до витрат якого-небудь одного виробничо-господарського ресурсу (або відповідних їх приростів). Частковими

показниками ефективності, зокрема, можуть служити показники фондомісткості, трудомісткості, енергомісткості витрат на 1 грн товарній продукції, рентабельності і т.п. Для безпомилкового вибору найбільш ефективного інноваційного варіанта здійснення інноваційних заходів з декількох можливих у роботі пропонується проведення глибокого порівняльного аналізу їхніх техніко-економічних показників. Техніко-економічне обґрунтування нової науково-технічної продукції обов'язково включає розрахунки економічного ефекту по всіх розглянутих варіантах.

Вартісні оцінки результатів інноваційної діяльності в дисертаційній роботі виконані на матеріалах “НВО “ЮБіСі-ПРОМО”, що є складовою частиною потужного холдингу “UBC GROUP” і науково-дослідною базою кафедри “Економіка, організація і управління підприємством” УкрДАЗТ. Предметом діяльності “НВО “ЮБіСі-ПРОМО” є розробка, виробництво і реалізація продукції спрямованої на різного споживача, а також для галузі залізничного транспорту. Стратегією підприємства, в основі якої лежить процес постійного навчання забезпечення інтересів і попиту споживачів-клієнтів, є швидка реакція на задоволення їх потреб. Головною метою при цьому є підвищення завантаження наявних виробничих потужностей і розвиток виробництва “НВО “ЮБіСі-ПРОМО”.

Підприємство перебуває в стані постійного відновлення основних виробничих фондів і удосконалювання технологічних процесів. Оскільки резерви зниження витрат на випуск будь-якої продукції залежить від діючого устаткування, то актуальним стає завдання нового прогресивного устаткування, яке має високі техніко-економічні показники і відповідає ознакам інновацій (у виробничому процесі підприємства використовується понад 600 таких одиниць). В зв'язку з цим у роботі розглянуте здійснення плану заходів щодо нарощування в 2006 році потенціалу підприємства на базі інвестиційних вкладень у придбання нового виробничого обладнання в сумі 13 млн. грн., а також ще 2,5 млн. грн. на створення додаткових площ під нові технології, усього 15,5 млн. грн. Джерелами фінансування є: кошти власників (35%); власні кошти підприємства за рахунок реінвестування частини прибутку і амортизаційних відрахувань (20%); кредит (45%). Чистий прибуток проекту складає 6682,9 тис. грн., окупність проекту з урахуванням фактору інфляції й впливи ризиків - 0,8 року, тобто проект є економічно вигідним для реалізації на підприємстві.

Проведений в дисертації розрахунок рівня інноваційної активності показав, що “НВО “ЮБіСі-ПРОМО” відноситься високоактивних інноваційно-інвестиційних підприємств, оскільки його показник інноваційної активності дорівнює 1,67, при нормативному його значенні рівному одиниці.

Значна увага в роботі приділена проблемі впровадження в практику підприємництва показника економічного прибутку, який широко використовується західними розвинутими країнами. Вважається, що в підприємницькій діяльності не так важливе є значення розрахункового прибутку, обчисленого як різниця між доходами й витратами, включаючи податки, як величину економічного прибутку.

Економічний прибуток показує, наскільки розрахунковий прибуток перевищує нормальну величину, котра визначається залежно від величини інвестованого капіталу шляхом множення її на норму рентабельності.

Сам підхід до розглядання нормального прибутку як своєрідну винагороду інвестора, за нашим переконанням, є методологічно справедливим. Якби подібне положення було в законодавчо затверджене в Україні, це значною мірою сприяло б виведенню з тіні цілих секторів виробничої діяльності.

Як показано в роботі, економічний прибуток впливає на розширення відтворення інвестиційних вкладень в інновації. При цьому інвестиційний процес протікає в наступній послідовності: інвестиційно-приваблені виробництва залучають іноземний та державний капітал, що приносить інвестору економічний прибуток, який частково (або повністю) спрямовується на активізацію інноваційної діяльності підприємства, що розширює його потенціал.

У роботі запропоновано методологічний підхід і модель визначення економічного прибутку (ЕП) підприємства, що є, по-суті, для інвестора мірилом економічного потенціалу підприємства,

підтвердженням його дійсної конкурентостійкості. У формалізованому виді ЕП має наступний вигляд:

$$EP = 0,10125 \left[\sum_{i=1}^n Z_i \cdot b \cdot (1+g) + 3y + \left(\sum_{i=1}^4 A_i + \sum_{i=1}^4 \Delta A_i \right) \right] - 0,08988 K_{in} , \quad (3)$$

де **0,10125** та **0,08988** – постійні показники (const), в яких враховується норма рентабельності 35%, величина податку на прибуток 25%, норма прибутку на інвестиційний капітал 10%;

$\sum_{i=1}^n Z_i$ – сума змінних витрат на середньомісячний (базовий) випуск продукції до

здійснення інвестиційних вкладень, грн.;

n – кількість видів виробляємої продукції, одиниць;

b – питома вага змінних витрат у собівартості продукції, до здійснення інвестицій;

g – коефіцієнт росту обсягу випуску продукції після реалізації інвестиційних вкладень;

$\sum_{i=1}^n Z_i \cdot b \cdot (1+g)$ - величина витрат при збільшенні випуску продукції на **g** відсотків, у

зв'язку з інвестуванням, грн.;

3y - річний розмір витрат, пов'язаних з управлінням виробництва, що не залежить від обсягів випуску продукції - базового або прогнозованого, грн.;

$\sum_{i=1}^4 A_i$ - річна сума амортизації, нарахована по всіх чотирьох групах основних фондів

у рік, що передує початку реалізації інвестиційного проекту, тобто при базовому обсязі випуску продукції, грн.;

$\sum_{i=1}^4 \Delta A_i$ - приріст річної суми амортизаційних відрахувань, нарахований по всіх

чотирьох групах основних фондів у перший рік початку реалізації інвестиційного проекту, грн.;

K_{in} - величина інвестиційних вкладень, включаючи “вартість капіталу” (розмір капіталізації власного прибутку, зростання інфляції, премії за ризик) на початок першого року реалізації прибутку, грн.

Отриманий аналітичний вираз дозволяє з високим ступенем точності визначити розмір економічного прибутку, одержуваного інвестором.

Індекс рентабельності інвестиційних вкладень в “НВО “ЮБіСі-ПРОМО”, розрахований виходячи з величини економічного прибутку 2006 р. становить 1,31 грн/грн. Це дуже висока рентабельність, що забезпечує стабільну конкурентостійкість науково-виробничого об'єднання.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

1. В ринкових умовах вирішальним фактором успіху підприємства стає його конкурентостійкість, яка в свою чергу у вирішальній мірі залежить від активності його інвестиційної та інноваційної діяльності.

2. Вперше в дисертаційній роботі введено поняття “потенціал конкурентостійкості підприємства” і розробка методичної основи його оцінки може служити інструментальною базою вибору інноваційних стратегій, що забезпечують розвиток підприємства в потрібному напрямку з адекватною реакцією на зміни зовнішнього середовища.

3. Здатність оцінити потенціал конкурентостійкості є умовою ефективного управління процесом підвищення конкурентноздатності. У систему стратегічного управління підприємством варто включити оцінку потенціалу конкурентостійкості, що є орієнтиром у розробці заходів щодо його підвищення за допомогою інноваційного розвитку, а також служить критерієм результативності цих заходів.

4. У ході дослідження доведена необхідність визначення конкурентного статусу (іміджу) підприємства для формування інноваційної стратегії та залученню інвестицій. В зв'язку з цим доцільно оцінювати конкурентноздатність нового виробу (в порівнянні з базовим зразком) через визначення інтегрального показника як співвідношення групових технологічних і економічних параметрів цього виробу з урахуванням виконання нормативних вимог.

5. Інноваційна політика підприємства є потужним чинником забезпечення конкурентостійкості підприємства. Основні напрямки інноваційної діяльності забезпечують підприємству додаткові конкурентні переваги за рахунок поліпшення якості інноваційної продукції і скорочення тривалості виробничого циклу, зниження виробничих витрат.

6. Джерелами формування інноваційних інвестицій можуть служити як власні, так і позикові кошти. Причому, основна увага приділяється інвестиціям, що безпосередньо використовуються для виконання проміжних операцій основного виробничого процесу.

7. Управління конкурентостійкістю підприємства на базі організаційних інновацій забезпечується:

- визначенням факторів, що впливають на потенціал конкурентостійкості підприємства перед початком організаційно-економічних перетворень;

- формуванням інноваційної стратегії на підставі результатів оцінки потенціалу конкурентостійкості підприємства;

- розрахунком показника інноваційної активності і визначенням глибини змін (радикалізму стратегій);

- підготовкою персоналу відповідно до завдань інноваційної діяльності й рівнем інноваційної активності підприємства.

8. До числа найбільш пріоритетних інноваційних заходів слід віднести ті, які спрямовані, у першу чергу, на скорочення витрат живої праці, уречевленої в матеріальних ресурсах, загальних витрат на виробництво й вартості кінцевого продукту.

9. Загальний підхід до вибору найкращого варіанта реалізації інноваційного заходу зводиться до наступного:

- відбираються можливі варіанти здійснення заходу, кожний з яких задовольняє вимогам поставленої мети, а також усім вимогам й обмеженням (соціальним, екологічним, за часом реалізації заходу, фінансовим та інше). У число розглянутих варіантів обов'язково включаються найбільш прогресивні техніко-економічні показники, які перевершують або відповідають кращим світовим досягненням (не тільки освоєним у виробництві, але, при наявності інформації, і наміченим на перспективу). При цьому повинні рівнятися, з погляду економічної вигоди, варіанти закупівлі нової техніки, технології й іншої науково-технічної продукції за рубежом у необхідній кількості, організації власного виробництва на основі придбання ліцензій або організації спільного виробництва із закордонними фірмами;

- по кожному з розглянутих варіантів визначаються витрати, результати й економічний ефект.

З погляду оцінки ефективності інвестицій в інноваційні заходи критерієм оцінки виступає період окупності одноразових витрат.

10. Виходячи з попереднього положення, проект впровадження інноваційних заходів на "НВО "ЮБіСі-ПРОМО" є економічно вигідним для реалізації.

→ У роботі запропоновано методичний підхід до визначення інноваційної активності підприємства. Виконаний розрахунок по "НВО "ЮБіСі-ПРОМО" показав, що об'єднання варто віднести до високо активних інноваційно-інвестиційних підприємств, оскільки його показник інноваційної активності дорівнює 1,67, при нормативному значенні рівному одиниці.

→ У дисертації розроблено методичний підхід до визначення економічного прибутку підприємства, що є, по-суті, для інвестора мірилом економічного потенціалу підприємства і підтвердженням дійсної конкурентостійкості підприємства.

Запропонований аналітичний вираз економічного прибутку, дозволяє з високим ступенем точності визначити його величину яку одержує інвестор. Розглянуто чотири напрямки інвестицій і відповідні їм результати одержання економічного прибутку.

Розрахунки показали, що індекс рентабельності інвестиційних вкладень в “НВО “ЮБіСі-ПРОМО”, розрахований, виходячи з величини економічного прибутку, становить 1,31 грн. Це дуже висока рентабельність, що забезпечує стабільну конкурентостійкість науково-виробничого об'єднання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях:

1. Ткачик У. Л. (Сторожилова У. Л.) Инновационный климат как один из важнейших факторов обеспечения конкурентоспособности предприятия // Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. праць. – Харків: УкрДАЗТ. - 2002. - № 1. - С.36-38.
2. Сторожилова У. Л. Один из путей взаимодействия научной и практической сферы на базе ВУЗов // Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. праць. – Харків: УкрДАЗТ. - 2003. - № 4. - С.141-144.
3. Сторожилова У. Л. Стратегічні кроки трансформаційних процесів розвитку перехідного етапу економіки України // Науковий журнал “Культура Народів Причорномор'я”. Серія економічні науки. - 2004. - № 47. - С.132-134.
4. Сторожилова У. Л. Сущность и привлекательность сети международных транспортных коридоров для экономики Украины // Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. праць. – Харків: УкрДАЗТ. - 2005. - № 8. - С.151-155.
5. Сторожилова У. Л. Особенности государственного регулирования инновационной деятельности в Украине // Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. праць. – Харків: УкрДАЗТ. - 2005. - № 9-10. - С.257-260.
6. Дикань В. Л., Сторожилова У.Л. Инвестиционная деятельность в украинской промышленности // Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. праць. – Харків: УкрДАЗТ. - 2005. - № 11. - С.182-186. Дисертанту належить розгляд інвестиційної діяльності підприємства (з різними типами виробництва) як одного з найголовніших факторів економічного зростання.
7. Дикань В. Л., Сторожилова У. Л. Інноваційні інвестиції // Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. праць. – Харків: УкрДАЗТ. - 2005. - № 12. - С.186-189. Дисертанту належить розробка пропозицій щодо можливості здійснення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємства.
8. Сторожилова У. Л. Методологический подход к определению экономической прибыли предприятия // Збірник наукових праць “Економіка: проблеми теорії та практики”. Економічна серія. - 2006. - № 217. - С. 634-641.

Інші праці:

9. Ткачик У. Л. (Сторожилова У. Л.) Усовершенствованная методика создания общественной организации по предоставлению деловой информации в Украине // Матеріали ІІ Міжнародної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених “Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління”. – Київ, 2003. – С.165.
10. Ткачик У. Л. (Сторожилова У. Л.) Актуальные вопросы роли образования и науки в обеспечении конкурентоспособности Украины // Збірник наукових праць “Комп’ютерне

модельовання та інформаційні технології в науці, економіці та освіти”. – Черкаси, 2003. – С.152-153.

11. Ткачик У. Л. (Сторожилова У. Л.) О некоторых путях углубления взаимодействия научной и производственной сфер // Матеріали Міжнародної наукової конференції “Соціально-економічні наслідки ринкових перетворень у постсоціалістичних країнах”. – Черкаси, 2003. – С.118-121.

12. Сторожилова У. Л. Сущность и привлекательность сети международных транспортных коридоров для экономики Украины // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції “Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України”. – Харків:УкрДАЗТ. - 2004. – №7. – С.8-9.

13. Сторожилова У. Л. Роль государства в активизации инвестиционной деятельности в Украине // Тези доповідей IV Міжнародної наукової конференції “Проблеми економіки транспорту”. – Дніпропетровськ, 2005. – С.137-138.

14. Сторожилова У. Л. Потенциал конкурентоспособности как фактор эффективного управления предприятием // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції “Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України”. – Коктебель, 2006. – №14 – С.111-112.

АНОТАЦІЯ

Сторожилова У.Л. Забезпечення конкурентостійкості підприємства через інноваційно-інвестиційний механізм. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.01 - економіка, організація і управління підприємствами. - Українська державна академія залізничного транспорту, Харків, 2006.

У роботі розглянуто процес стратегічного управління конкурентостійкістю підприємства, визначено поняття “потенціалу конкурентостійкості підприємства” і методичні основи розрахунку величини, структури, визначення шляхів його використання в управлінні.

Проаналізовано вплив інноваційно-інвестиційної політики на рівень потенціалу конкурентостійкості підприємства, а також на фактори її підвищення.

Розроблено методику визначення рівня інноваційної активності підприємства, визначені її показники для базового науково-виробничого підприємства “НВО “ЮБіСі-ПРОМО”. Розроблено методологічний підхід до визначення рівня економічного прибутку, який одержить інвестор, визначена його аналітична модель.

Ключові слова: конкуренція, конкурентостійкість, потенціал конкурентостійкості підприємства, інновації, інноваційна активність, інноваційна діяльність, інвестиції, інвестиційна діяльність, інноваційно-інвестиційна діяльність, економічний ефект, економічний прибуток.

АННОТАЦИЯ

Сторожилова У.Л. Обеспечение конкурентоустойчивости предприятия через инновационно-инвестиционный механизм. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.01 - экономика, организация и управление предприятиями. – Украинская государственная академия железнодорожного транспорта, Харьков, 2006.

Диссертационная работа посвящена вопросам повышения конкурентоустойчивости предприятия путем внедрения инновационно-инвестиционного механизма управления.

В результате исследования были проанализированы существующие подходы к оценке конкурентоустойчивости предприятия и раскрыта экономическая сущность понятия “потенциала

конкурентоустойчивости предприятия” разработана его структура в виде составляющих его подсистем (локальных потенциалов), а также предложен метод их оценки.

В работе обоснована способность оценки потенциала конкурентоспособности как условие эффективного управления процессом повышения конкурентоспособности. При этом в систему стратегического управления предприятия следует включить оценку потенциала конкурентоспособности, которая является начальным ориентиром в разработке мероприятий по повышению его конкурентоспособности посредством инновационного развития и служит критерием результативности этих мероприятий.

Выявлены факторы, влияющие на конкурентоспособность предприятия и выбор инновационной стратегии, комплексный учет которых обеспечивает повышение конкурентоустойчивости предприятия в целом.

Разработан алгоритм анализа и выявления путей повышения конкурентоустойчивости предприятия на основе инновационных стратегий. Сформирован алгоритм управления конкурентоустойчивости предприятия. Апробирована процедура выбора инновационной стратегии с учетом уровня конкурентоустойчивости предприятия. Обоснована необходимость определения конкурентного статуса формирования инновационной стратегии.

Обоснована формула расчета коэффициента инновационной активности, которая может быть применена в любой сфере деятельности: технической, технологической, организационной и других. Расчет инновационной активности является комплексной характеристикой инновационной деятельности предприятия, включающей степень интенсивности осуществляемых действий и их своевременность, способность мобилизовать потенциал необходимого количества и качества.

Исследованы направления инновационной деятельности предприятия, которые обеспечивают ему дополнительные конкурентные преимущества за счет повышения качества инновационной продукции и сокращения длительности производственного цикла.

Источниками формирования инновационных инвестиций могут служить как собственные, так и заемные средства. На основании этого, в диссертации основное внимание не чистым инвестициям как таковым, а инвестициям, непосредственно осуществляемым для отдельно выполняемых промежуточных операций основного производственного процесса.

К числу наиболее приоритетных инновационных мероприятий в диссертационной работе предлагается относить такие, которые направлены, в первую очередь, на сокращение затрат живого труда, трудоемкости продукции, так как именно они обеспечат сокращение затрат труда, овеществленного в материальных ресурсах, общих затрат на производство и стоимости конечного продукта.

В работе обоснован подход к определению инновационной активности предприятия. Выполнен сравнительный расчет по “НПО “ЮБиСи-ПРОМО”, который показал, что объединение следует отнести к высоко активным инновационно-инвестиционным предприятиям, поскольку его показатель инновационной активности равен 1,67, при нормативном значении показателя равном единице.

В диссертации разработан методологический подход к определению экономической прибыли предприятия, являющейся, по-сути, для инвестора мерилем экономического потенциала предприятия и подтверждением действительной конкурентоустойчивости предприятия.

Разработанная аналитическая модель позволяет с высокой степенью точности определить размер экономической прибыли, которую получает инвестор, что содействует конкурентоустойчивости предприятия.

Индекс рентабельности инвестиционных вложений в “НПО “ЮБиСи-ПРОМО”, рассчитанный исходя из величины

экономической прибыли, составляет 1,31 грн. Это высокая рентабельность, указывающая на стабильную конкурентоустойчивость научно-производственного объединения.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоустойчивость, потенциал конкурентоустойчивости предприятия, инновации, инновационная активность, инновационная

деятельность, инвестиции, инвестиционная деятельность, инновационно-инвестиционный механизм, экономический эффект, экономическая прибыль.

SUMMURY

Storozhilova U.L. The Provision of competition ability of enterprises through innovation-investment mechanism. - Manuscript.

Thesis on the competition of sciences degree of candidate in economics, speciality 08.06.01 – economics, organization and management of enterprises. – The Ukrainian State Academy of Railway Transport, Kharkov, 2006.

The process of strategic management of competition ability of enterprises is considered in this work. The notion “potential of competition ability of enterprises” and methodological bases of the calculation of the value, the structures, the determinations of the ways of its use in management is determined in this work.

The influence of innovation investment policy on the level of the potential of competition ability of enterprises and the factors of its increasing are analyzed.

The methods of the determination level of innovation activities of the enterprise the factors for base research and production enterprise “UBS-PROMO” are created. The methodological approach in the determination of economic profit level is created and this profit gets the investor, the analytical model of which is determined.

The Keywords: competition, competition ability (=steady), the potential of competition ability of enterprises, innovations, innovation activity, investment activity, economic profit.

Сторожилова Уляна Леонідівна

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЧЕРЕЗ
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ**

Спеціальність 08.06.01 – економіка, організація і управління підприємствами

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Надруковано згідно з оригіналом автора

Відповідальний за випуск

Н.Є. Каличева

Підписано до друку 06.12.06. Формат паперу 60x84 1/16. Друк різнограф.
Папір офсетний. Обсяг 0,9 ум. друк. арк. Наклад 100 прим.
Зам. № 592. Безкоштовно.

Видавництво УкрДАЗТ.
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 112 від 06.07.2000 р.
61050, Харків, майдан Фейєрбаха, 7